

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ

Тетяна Скрябіна, асистент кафедри історії та правознавства
Євпаторійського педагогічного факультету
Кримського гуманітарного університету
м. Ялта

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ

У статті йдеться про підготовку сучасного вчителя історії, здатного впроваджувати ідеї особистісно орієнтованої освіти, оригінально розв'язувати актуальні навчально-виховні та соціокультурні проблеми, вимагає особливої організації його практичної та мисленнєвої діяльності.

Постановка проблеми. Важливим моментом на шляху оптимізації навчального процесу вважаємо раціональне поєднання різних методів навчання, впровадження інновацій і новітніх технологій навчання в практику роботи сучасних ВНЗ. Дослідження питання щодо створення механізму такого поєднання може відкрити нові аспекти якісної перебудови вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми мети, функцій, змісту, структури професійної підготовки, концепцій розвитку історичної освіти містяться у теоретичних засадах підготовки вчителя в системі безперервної педагогічної освіти (К. Баханов, Є. Вяземський, Б. Корольов, Н. Короткова, Ф. Левітас, С. Нікітчина, О. Пометун, О. Салата, А. Степаніщев, М. Студенікін, О. Турянська, О. Удод, Г. Фрейман, А. Фурман та ін.).

Виклад основного матеріалу. Провідною характеристикою діяльності сучасного педагога на сьогодні стає технологічність, що означає перехід на більш високий ступінь організації освітнього процесу. В зв'язку з цим, одним із основних завдань інноваційного процесу є удосконалення педагогічних технологій.

Практично всі психолого-педагогічні інновації реалізуються:

- у змісті навчання й виховання учнів через уведення державних стандартів початкової освіти; розробку проектів державних стандартів загальної середньої, вищої та післядипломної освіти; розробку загальнодержавних концепцій виховання дітей та молоді на засадах національних, родинних, громадянських, індивідуальних цінностей особистості; створення авторських навчальних планів і програм, підручників, навчальних посібників, виховних систем; розробку нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів у загальноосвітній школі тощо;

- у формах, методах і технологіях навчання та виховання появою дистанційної форми навчання; пріоритетністю діалогових, діагностичних, активних та інтерактивних методів навчання і виховання; через запровадження альтернативних навчально-виховних технологій, таких, як розвивальна, модульно-розвивальна, диференційована, індивідуально орієнтована, алгоритмізована, проектна, рейтингова тощо;

- у змісті, формах і методах управління закладом освіти, запровадженням модернізованих управлінських функцій керівника, таких, як прогностична, політико-дипломатична, менеджерська, представницька, консультативна; громадсько-державних форм управління; моніторингу; економічних методів управління тощо;

- в організаційній структурі закладів освіти створенням варіативних організаційних освітніх структур: ліцею, гімназії, коледжу, колегіуму, комплексу, освітнього об'єднання тощо.

Ці та інші інновації зазвичай представлені своїми інноваційними технологіями, які характеризуються сукупністю якісно нових чи оновлених форм, методів і засобів навчання, виховання та управління, об'єднаних єдиною метою [7, 20 – 21].

Найбільш актуальними інноваційними технологіями, що впроваджуються у рамках сучасного педагогічного процесу, є:

- особистісно орієнтовані технології;
- диференціації та індивідуалізації;
- внутрішньогрупова диференціація через використання факультативних занять та педагогічних майстерень;
- профільне навчання;
- створення персоналізаційних навчальних програм за спрямованістю;
- проектні технології, що передбачають включення дітей у соціальну і особистісно значущу діяльність [6, 7].

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ

Доступ до нової інформації щодо нових наукових та педагогічних технологій, можливість професійної комунікації, розширення світогляду, а також реальна можливість практично реалізувати свій творчий потенціал, спільні ідеї та плани істотно впливають на процес особистісного та професійного зростання вчителя історії в нашій країні.

При підготовці майбутніх вчителів історії до інноваційної діяльності в школі взаємодія викладача зі студентами має відповідати таким принципам:

- безперервність і цілісність розвитку особистості, гармонізація педагогічної діяльності, інтеграція всіх її аспектів;

- особистісна зорієнтованість;

- професійно-практична спрямованість (варіативність змісту занять у зоні актуальних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів і запитів педагогічної практики);

- альтернативність, свобода вибору (спільне планування, диференційовані завдання тощо);

- усвідомлення професійно-особистісного розвитку під час педагогічної взаємодії (рефлексія, корекція власної діяльності);

- творче самовираження, співпраця та співтворчість. Розвитку пізнавальної та професійної діяльності, творчого самовираження майбутніх педагогів сприяють спеціальні завдання, що спонукають до багатоваріантного розв'язання. Дуже важливу роль відіграє творча обстановка у процесі навчання, утвердження якої можливе за таких умов:

- а) відсутності внутрішніх перепон творчим виявам. Для налаштованості студентів на творчий пошук необхідно допомогти їм у набутті впевненості у стосунках з однокурсниками, викладачами;

- б) організації активної роботи підсвідомості. Навіть коли проблема не перебуває у центрі уваги, підсвідомість людини може непомітно працювати над нею. Деякі ідеї можуть на мить виринути на поверхню, тому важливо своєчасно зафіксувати їх, щоб пізніше з'ясувати, впорядкувати і використати;

- в) утримання від оцінювання. Це сприяє розширенню потоку ідей, зосередженню над осмисленням проблеми;

- г) використання метафор і аналогій, відшукування нових асоціацій та зв'язків. Можливості творчого пошуку зростають за рахунок незвичайних зіставлень та порівнянь. Під час університетського навчання робота з метафорами не тільки спонукає до образного мислення, а й стимулює спонтанне створення образів, цілеспрямоване їх осмислення;

- г) розвитку уяви, фантазії з відповідним їх контролюванням. Після створення обставин внутрішньої свободи, періоду "дозрівання ідей" усі пропозиції обговорюються і критично переглядаються;

- д) розвитку сприйнятливості, підвищення чутливості, широти й насиченості сприйняття світу, що є основою розвитку професійної сенситивності (чутливості);

- е) допомоги тим, хто навчається, знаходження сенсу у творчій діяльності.

Навчальний процес, який здійснюється за таких умов, передбачає вільне спілкування, обмін думками, ідеями, а найголовніше – особистісну включеність майбутніх педагогів у творчість [2, 286].

Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний підхід (спрямованість на особистість, гуманістична природа), творчий, дослідницько-експериментальний характер, стійка мотивованість на пошук нового в організації навчально-виховного процесу.

Особистісно орієнтоване навчання історії передбачає відмову вчителя від традиційної монологічної дидактики і перехід до діалогованого спілкування з учнями в ході навчального процесу (розігрування ролей, колективне обговорення, диспут, дискусія, "словесний теніс"). При будь-якому обговоренні суті історичного явища учитель вчить, як саме вести обговорення та знаходити кілька різних варіантів розв'язання проблеми. Вчителі історії заохочують учнів застосовувати навички, пов'язані з аналізом фактів. Це сприяє виробленню у них власної позиції, яка сама також є ціннісною характеристикою особистості [5, 53 – 54].

Беручи до уваги широке використання в школі й поза нею інформаційних та комунікаційних технологій, важливо, щоб методи викладання були спрямовані на ці технології та доповнювали процес вивчення історії й суспільних дисциплін новими ресурсними можливостями, розширювали можливості обміну та діалогу між школярами на різноманітних рівнях.

Саме цій меті служать методи і форми інтерактивного навчання, коли учні залучаються до різноманітних форм роботи на уроці, коли вони думають про те, що роблять. Головним завданням цих методик є намагання навчити учня думати під час отримання знань над шляхами цього пізнання, застосовувати їх у новій навчальній ситуації [3, 9].

Інтерактивні технології навчання дають можливість майбутнім учителям подолати кризу мотивації навчання, яка стала головною

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ

проблемою останнього десятиліття української школи. Пропоновані методики не йдуть у розріз із завданнями та цілями освіти, задекларованими програмами, але не вносять значних структурних змін до навчального матеріалу.

Уміле використання таких технологій дає можливість учителю ефективно використати особистісний потенціал кожного учня, планувати та досягати результатів, перетворити урок на співтворчість та подарувати учням відчуття власного зростання.

У методичному аспекті особистісно орієнтоване навчання включає спеціально структуровані ситуації вибору, вміння вчителя побудувати навчальний процес на базі не одного "універсального", а кількох різних варіантів, найбільш придатних для досягнення певної навчальної мети за конкретних педагогічних умов [1, 26].

Особистісно орієнтовані технології ставлять учня в центр педагогічної системи, забезпечують комфортні й безпечні умови розвитку, реалізують природний потенціал. Особистість учня в цій технології – пріоритетний суб'єкт, мета, а не засіб досягнення абстрактної мети. Особистісно орієнтовані технології характеризуються антропоцентричністю і гуманістичною спрямованістю на різнобічний, вільний і творчий розвиток особистості [4].

Отже, підготовлений до інноваційної професійної діяльності педагог має такі професійні вміння та навички:

- усвідомлення смислу і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи;
- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- вміння по-новому формулювати освітні цілі з предмета, певної методики, досягати і оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- здатність вибудовувати цілісну освітню програму, яка враховувала б індивідуальний підхід до учнів, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- співвіднесення сучасної йому реальності з вимогами особистісно орієнтованої освіти, коригування освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності;
- здатність бачити індивідуальні здібності учнів й навчати відповідно до їх особливостей;
- вміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, тобто забезпечити творення дітьми своїх результатів і, використовуючи інноваційні технології, стимулювати їхній розвиток;
- володіння технологіями, формами і методами

інноваційного навчання, яке передбачає уміння на основі особистого досвіду і мотивів вихованців бути співтворцем мети їхньої діяльності, зацікавленим і компетентним консультантом та помічником у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних для вихованців форм рефлексії та самооцінки;

- здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати відкриття та форми культурного самовираження вихованців;

- уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвиток особистісних якостей вихованців;

- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Особистісний підхід ґрунтується на сукупності концептуальних уявлень про педагогічну діяльність, її цільові установки, методико-психодіагностичні та психолого-технологічні засоби, які забезпечують більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості учня і на цій основі – її гармонійний розвиток в умовах існуючої системи освіти.

Саме технологічна грамотність та готовність майбутнього вчителя історії є важливою передумовою для досягнення досконалості в подальшій педагогічній діяльності. Формування технологічної готовності сприятиме ефективному просуванню у професійній діяльності.

Студентам були запропоновані завдання, спрямовані на опанування конкретними способами подання навчального матеріалу та спілкування з учнями: формами, методами та засобами навчання, а також технологіями педагогічного творчого пошуку. Останній включає:

1) проведення міні-уроків, що відповідають повній структурі заняття, але скорочені в часі;

2) розробку нестандартних уроків, моделювання фрагментів занять із застосуванням проблемного навчання, ігрових моментів, окремих етапів методу проектів;

3) практичне освоєння методів розв'язання проблем (методу мозкового штурму, фокальних об'єктів тощо) і можливостей їх використання в педагогічній та інноваційній діяльності, – як індивідуально, так і у складі творчих мікро груп;

4) розробку більш складних форм нетрадиційних уроків: "Круглий стіл", "Урок-ділова гра", "Урок конкурс", "Вчителем буду я", "Урок-регламентована дискусія", "Урок-суд" (наприклад, "За що я засуджую Івана Мазепу" і т.п.). Велика кількість нетрадиційних уроків пов'язана з популярними телепередачами: "Що?

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ

Де? Коли?”, “Колесо історії”, “Щасливий випадок”, “Свобода слова”.

Майбутніх учителів історії познайомили з класифікацією навчальних проектів за змістом: наприклад, інтелектуальних. Звертали їх увагу на величезний потенціал методу проектів для реалізації міжпредметних зв'язків. Рекомендували студентам надавати перевагу саме інтегрованим творчим проектам. Майбутні вчителі історії могли застосовувати метод і для реалізації диференційованого та індивідуального підходів до школярів завдяки використанню різних за рівнем складності проектних завдань.

Студенти не лише орієнтувалися у змісті цих методів, але й відпрацьовували їх на практичних заняттях з методики викладання історії. З цією метою студентам пропонували підготувати проекти на різні теми. Наприклад, “Походження і розселення слов'ян”, “Візантія і Київська Русь”, “Матеріальна культура Київської Русі”, “Ідеали й освіта в період раннього Середньовіччя”, “Шлях “з варяг у греки” – чинник утворення державності Київської Русі”, “Феномен православної культури” тощо.

Набутий досвід проектної діяльності майбутні педагоги могли використовувати у подальшій роботі під час педагогічної практики в школі.

Висновки. Дослідження роботи студентів над завданнями дало змогу зробити такі висновки: проведені інтегровані уроки відкривали широкі можливості перед вчителями історії на основі міжпредметної інтеграції, коли декілька навчальних предметів об'єднуються навколо певної головної теми або головних понять. Предметом аналізу на таких уроках були багатопланові об'єкти, інформація про суть яких міститься в різних шкільних історичних

дисциплінах. При цьому зберігалася самостійність кожного предмету зі своїми цілями, завданнями, програмою.

Розроблена система завдань орієнтувала студентів на створення нововведень не стільки у змісті освіти, тобто в навчальних планах та програмах, скільки в методах, засобах, формах організації навчально-виховного процесу.

Таким чином, підготовка сучасного вчителя історії, здатного впроваджувати ідеї особистісно орієнтованої освіти, оригінально розв'язувати актуальні навчально-виховні та соціокультурні проблеми, вимагає особливої організації його практичної та мисленнєвої діяльності. Готовність до інноваційної діяльності в школі зумовлюється організацією оптимального інноваційного середовища та спрямованістю педагогічної діяльності на інноваційність.

1. Баханов К.О. *Навчання історії в школі: інноваційні аспекти.* – Х.: Основа, 2005. – 126 с.

2. Дичківська І.М. *Інноваційні педагогічні технології.* – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

3. Мокрогуз О.П. *Інноваційні технології на уроках історії – Х.: Основа, 2005. – 192 с.*

4. Пехота О.М. *Освітні технології.* – К.: Видавництво “А.С.К.”, 2004. – 256 с.

5. Пехота О.М., Старєва А.М. *Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія.* – Миколаїв: Вид-во “Гліон”, 2005. – 272 с.

6. Полат Е.С. *Новые педагогические и информационные технологии в системе образования.* – М.: Академия, 2005. – 272 с.

7. *Проблеми і перспективи становлення 12-річної середньої школи: Наук.-метод. пос. / За ред. В.Ф. Паламарчук, Л.І. Даниленко.* – К.: Логос, 2003. – 78 с.

Світове значення творчості Тараса Григоровича Шевченка

“Завдяки Шевченкові скарби української душі повною річкою влилися в загальний потік людської культури.”

*Анатолій Луначарський
літературознавець, політик*

“Тарас Шевченко не має собі рівних у світовій літературі.”

Курелла, Німеччина

“Його геній розрісся, як дерево, простягнувши крону над віками.”

Каміла, Румунія

“Поки б'ються серця людей, звучатиме і голос Шевченка.”

Хікмет, Туреччина